

תמצית אמנותו של שקספיר

לילה. חורף. זקיף עומד על חומת המבצר. המלך מת בפתאומיות לפני כחודשיים והשומר מתוח. לפתע הוא מבחין במישהו מתקרב, אבל אין הוא מצליח לזהותו בגלל הערפל.

"מי שם?" הוא שואל.

והתשובה: "מי השואל? עמוד אתה והזדהה".

כך נפתח "המלט" מאת שקספיר, המחזאי המהולל שמת בדיוק לפני 400 שנה. הנסיך המלט; רוח אביו, המלך הקודם; דודו קלודיוס שתפס את השלטון לאחר שהתחתן עם אמו של המלט, המלכה גרטרוד; אופליה אהובתו – איש מהם אינו מופיע בתמונת הפתיחה. ובכל זאת, צמד זקיפים זוטרים מצליח לרמוז על שלושה מהנושאים הגדולים של המחזה כבר בשבע המילים הראשונות, הפשוטות: זהות, חשד הדדי והסתתרות.

"מי שם?" מצביע על זהות. "מי השואל?" מחזיר את השאלה, את החשד, אל החושד. בדיוק כפי שבהמשך המחזה, לכל אורכו, חושד המלט בדודו קלודיוס כי רצח את אביו ובו בזמן חושד הדוד קלודיוס, המלך החדש, כי המלט מבקש לפגוע בו. החושד חושד בחושדו. הנשאל משיב בשאלה. כמו יהודי טוב. אלא שהצופים הראשונים במחזה לא היו יהודים, אלא נוצרים מסוג מיוחד ומזר מאוד: פרוטסטנטים שהוסיפו להחזיק בשאריות מהאמונה הקתולית, כפי שהיו רבים מהאנגלים בתקופת שקספיר, ובכללם אולי גם שקספיר בעצמו. האנוסים האלה, באנגליה שאסרה על הקתוליות, נאלצו להסתתר או להעמיד פנים. וכך עושות גם רוב הדמויות במחזה. וזהו הנושא השלישי, ההסתתרות, שקשה יותר לאתר בתרגום העברי, אבל באנגלית דורש הקצין שהתקרב לחומה "Unfold yourself". כלומר חשוף את עצמך, הסר את המעיל שמסתיר את פניך ומסווה את זהותך. ואז מגיעה התשובה. לא "יחי המלך!", כמו בתרגום העברי. אלא "Long live the king". וכל קורא רגיש חושד שהמלך הזה – הכוונה לקלודיוס דודו של המלט – כבר לא יחיה עוד הרבה זמן. כל קורא רגיש מבין שזו תהיה עוד אחת מהשאלות הגדולות של המחזה: האם המלך ישרוד עד סופו?

תשע מילים (בעברית), וארבעה נושאים גדולים, מהגדולים בחייו של אדם: חיים ומוות, לחשוד ולהיות נחשד, הסתתרות וזהות. מעט המחזיק את המרובה. זוהי תמצית אמנותו של שקספיר, ואולי תמצית האמנות בכלל. כל מילה נטענת כמשמעויות רבות ועמוקות. שום דבר כמעט לא נאמר במפורש, אלא רק נרמז בדרכי עקיפין. היוצר משאיר עבודה רבה לקורא, שצריך לקרוא בערנות ולהבין דבר מתוך דבר.